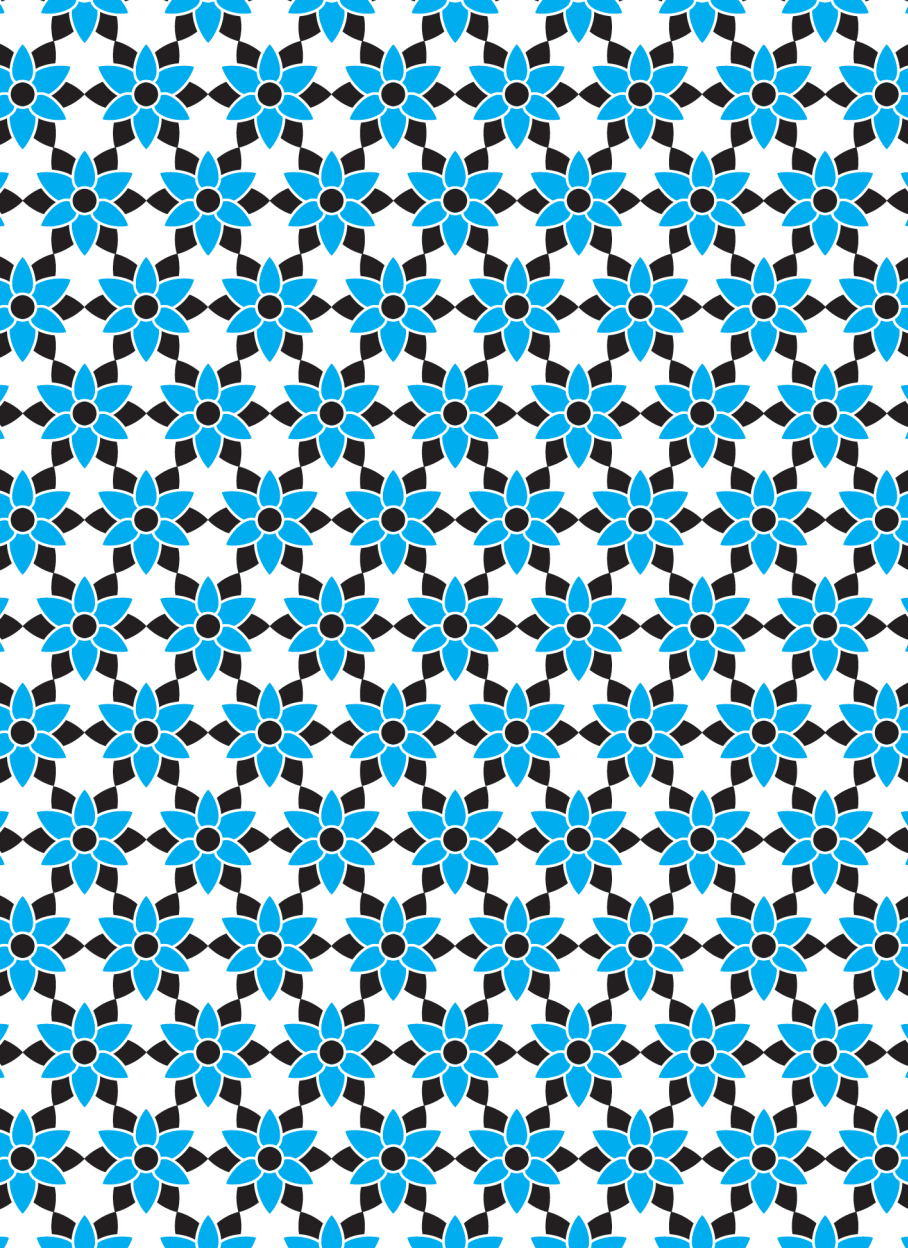

الحمد لله رب العالمين

چهل حدیث برای

نوجوانان

۱۲ تا ۱۵ ساله ها

به کوشش: محمد الهی خراسانی

سرشناستنامه: الهی خراسانی، محمد
 عنوان و نام پدیدآور: چهل حدیث برای نوجوانان ۱۲ تا ۱۵ ساله ها/ به کوشش محمد الهی خراسانی
 مشخصات نشر: مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۸۹.
 مشخصات ظاهری: ۹۶ ص ۱۷* ۱۲ س م.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۷۹۴-۰۸-۳
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 موضوع: اربعینات -- قرن ۱۴
 موضوع: احادیث شیعه -- قرن ۱۴
 شناسه افزوده: آستان قدس رضوی.
 رده بندی کنگره: ۱۳۸۹ ج ۹۷ الف ۷۴/۱۳۳۹ BP
 رده بندی دیویی: ۲۹۷/۲۱۷
 شماره کتابخانه ملی: ۲۰۲۹۵۷۲

چهل حدیث برای نوجوانان - ۱۲ تا ۱۵ ساله ها/ حدیث خانواده (۲)

به کوشش: محمد الهی خراسانی

تهیه و تدوین: معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی آستان قدس رضوی

اداره علوم قرآن و حدیث

طراح جلد: محمدرضا میری

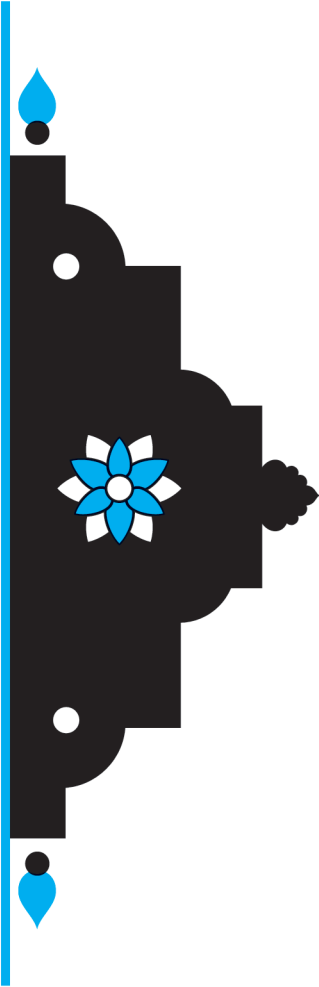
صفحه آرای: محمود بازدار

چاپ: مؤسسه فرهنگی قدس

شمارگان: ۳۰۰۰

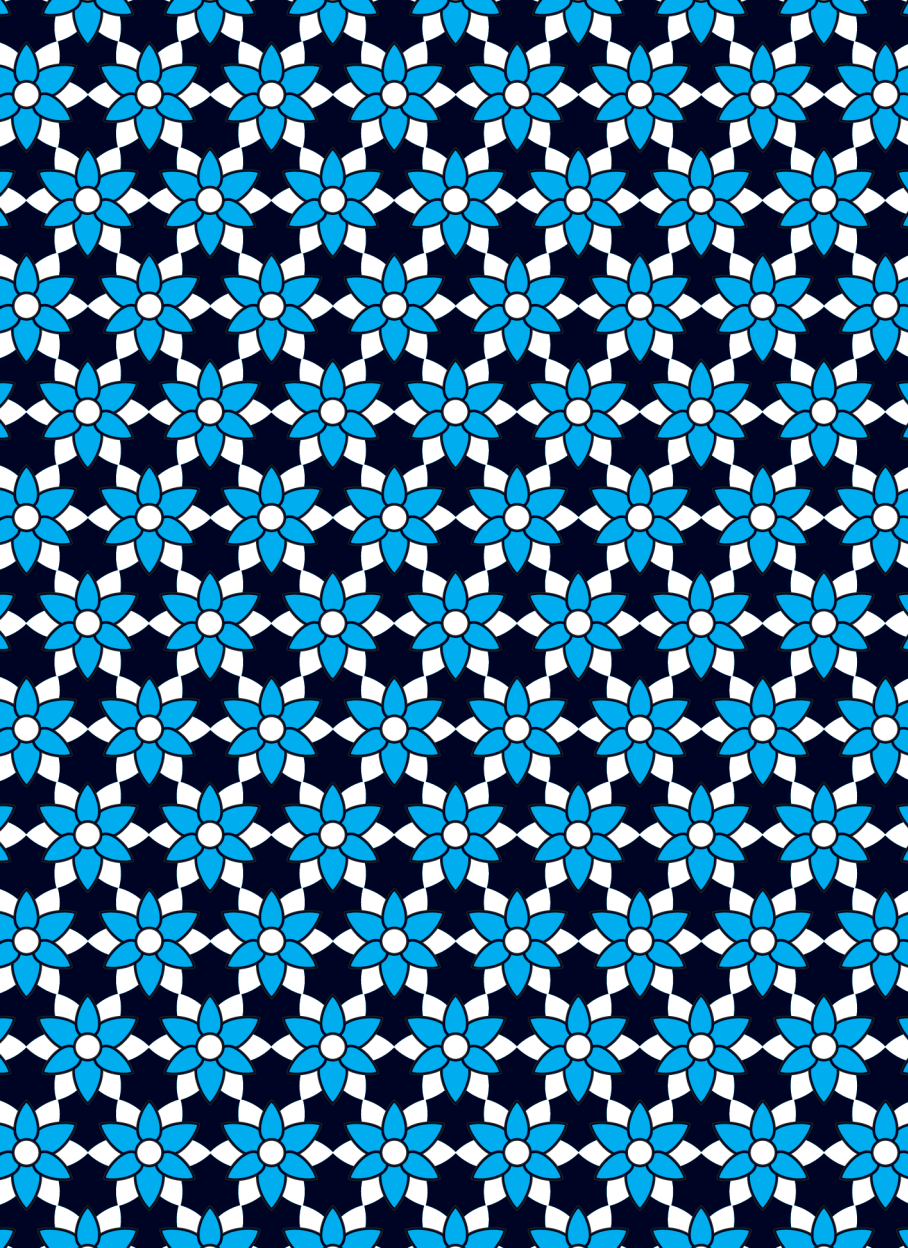
ناشر: انتشارات قدس رضوی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۷۹۴-۰۸-۳

تقديم به پيشگاه دخت رسالت
بانوى ولايت و امام امامت
حضرت زهرا سلام الله عليها
او كه «حديث خانواده»
حكايه گفتار گهربار خانواده اوست

کلیدهای نفرت / ۵۶	۲۱	۱	ارزش انسان
بذر کینه / ۵۸	۲۲	۲	۱۸ / ریشه خوبی‌ها
مگر همه چیز را باید گفت؟ / ۶۰	۲۳	۳	۲۰ / بدبخت واقعی
توقع صمیمیت / ۶۲	۲۴	۴	۲۲ / علم یا تن‌پروری؟
توقع وفاداری / ۶۴	۲۵	۵	۲۴ / جایگاه آموزگار
آغاز و پایان لجاجت / ۶۶	۲۶	۶	۲۶ / احسان بدون خرج
مراقب دوستی‌های قدیمی باش / ۶۸	۲۷	۷	۲۸ / بُخل در سلام
وقتی کم می‌آورند / ۷۰	۲۸	۸	۳۰ / بگذار بدانند
آنجا که سکوت، بهترین جواب است / ۷۲	۲۹	۹	۳۲ / پیش او بد است
بهترین نسخه / ۷۴	۳۰	۱۰	۳۴ / بهترین سخن
اگر بودی چه می‌کردی؟ / ۷۶	۳۱	۱۱	۳۶ / هدیه‌ها و کینه‌ها
آیینۀ خشنودی خدا / ۷۸	۳۲	۱۲	۳۸ / کلیدهای محبت
عبادت‌ی با نگاه / ۸۰	۳۳	۱۳	۴۰ / وصلۀ ناجور
سدّ راه پشیمانی / ۸۲	۳۴	۱۴	۴۲ / دنبال بی‌عیب نگرد
اگر خود را مشغول کردی / ۸۴	۳۵	۱۵	۴۴ / رفیق واقعی
بهترین‌ها برای مشورت / ۸۶	۳۶	۱۶	۴۶ / به او اعتماد نکن
اگر به تو خوش گمان‌اند / ۸۸	۳۷	۱۷	۴۸ / اگر تو هم خیانت کنی
شتاب کن / ۹۰	۳۸	۱۸	۵۰ / از همه منفورتر
هر دو غلط است / ۹۲	۳۹	۱۹	۵۲ / خوش به حال او
رهرو آن است / ۹۴	۴۰	۲۰	۵۴ / خودپسندی یا حماقت

ما شیعیان در کنار چشمه‌هایی که ۲۵۰ سال جاری شدند و به هم پیوستند، تشنه‌لبان نشسته‌ایم و روح نیازمند خود را نشسته‌ایم. گفته‌های امامان راست‌گفتار، پس از قرآن کریم، تنها نسخه‌آزموده برای شست‌وشوی جان و دل ماست. این پرسش که چرا چشم‌هامان را در این چشمه‌ها پاک نساخته‌ایم، خود سرآغاز دگرگونی و روی‌آوری به گنجینه‌های حدیثی است.

آستان‌قدس رضوی، براساس راهبردهای سند چشم‌انداز بیست‌ساله فرهنگی، توجه ویژه‌ای به گسترش اندیشه‌ها و معارف حدیثی دارد و اداره آموزش علوم قرآن و حدیث آستان‌قدس رضوی، در ادامه همین روش خجسته، راه را بر فراوان‌سازی پژوهش‌ها و آثار حدیثی می‌گشاید.

مجموعه‌های چهل حدیث، هرگاه درون‌مایه‌هایی بلند را در نوشتارهایی کوتاه و با بیانی گویا و رسا نشان دهند، به‌خوبی می‌توانند این راهبرد را عملی سازند.

کتابی که پیش روی شما خوانندگان عزیز است، بخشی از مجموعه ده‌جلدی «حدیث خانواده» است که با گزینش هماهنگ و قلم خوش‌آهنگ حجت‌الاسلام محمد الهی خراسانی و پس از ارزیابی استادان ارجمند حجج اسلام عبدالهادی مسعودی و الهی‌زاده آماده شده است. امیدواریم نگرش و نگارش این مجموعه حدیثی در امتداد الطاف امام علی بن موسی الرضا علیه السلام باشد و همراه با عنایت شما خوانندگان مهربان.

معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی
آستان قدس رضوی

درآمد

قال الصادق عليه السلام:

مَنْ حَفِظَ مِنْ أَحَادِيثِنَا أَرْبَعِينَ حَدِيثًا بَعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَالِمًا فَيُحِبُّهَا

هر کس چهل حدیث از احادیث ما حفظ کند، خداوند در روز قیامت او

را همچون دانشمندی فقیه برانگیزد. الکافی، ج ۱، ص ۴۹

سنت چهل حدیث نویسی از دیرباز در میان عالمان مسلمان، رایج بوده است. این سنت، بیش از هر سبب دیگر، ریشه در احادیثی دارد که به شکل های گوناگون از پیامبر و اهل بیت علیهم السلام در فضیلت فراوان حفظ چهل حدیث نقل شده است. نمونه ای از آن ها در صدر این نوشتار آمده است.

تاکنون مجموعه های چهل حدیثی فراوانی تدوین شده است که محور هر مجموعه، سخنان یکی از معصومان علیهم السلام و یا موضوعی اعتقادی یا اخلاقی بوده است. در این میان، هنوز

مجموعه‌ای حدیثی عرضه نشده است که احادیث آن، بر محور گروه‌های سنی مخاطبان و فضای ذهنی و نیازهای روحی خاص هر گروه سامان یافته باشد؛ در حالی که ضرورت و اهمیت این کار بر کارشناسان عرصه تبلیغ معارف دینی پوشیده نیست.

نگارنده که چند سالی است در حوزه حدیث و علوم و معارف حدیثی، به تحقیق و تدریس و تألیف اشتغال دارد و از سوی دیگر تجربه سال‌ها کار آموزشی و تربیتی در مقاطع گوناگون دبستان، راهنمایی، دبیرستان و دانشگاه دارد، مصمم شد تا با پیوندزدن دو شاخه «حدیث» و «تربیت دینی»، مجموعه‌ای حدیثی با محوریت نیازهای تربیتی مخاطب فراهم آورد و تا حد توان، کاستی موجود در این زمینه را برطرف سازد. مجموعه‌ای که با نام حدیث خانواده پیش روی شماست، محصول این دغدغه و ثمره حدود سه سال مطالعه و مشاوره برای گزینش، تنظیم و تبیین احادیث است.

حدیث خانواده ده دفتر چهل حدیثی است که شامل احادیث گلچین شده برای گروه‌های سنی گوناگون تشکیل دهنده خانواده است. این گروه‌های سنی را این گونه تقسیم کرده‌ایم:

دفتر اول: کودکان (۸ تا ۱۱ ساله)

دفتر دوم: نوجوانان (۱۲ تا ۱۵ ساله)

دفتر سوم: جوانان: دختران (۱۶ ساله به بالا)

دفتر چهارم: جوانان: پسران ۱ (۱۶ تا ۱۹ ساله)

دفتر پنجم: جوانان: پسران ۲ (۲۰ ساله به بالا)

دفتر ششم: همسران: مردان

دفتر هفتم: همسران: زنان

دفتر هشتم: پدران

دفتر نهم: مادران

دفتر دهم: پدربزرگ‌ها و مادربزرگ‌ها

احادیث درج شده در این دفترها همگی از منابع حدیثی شیعه و از میان دست‌کم ۲۰۰۰۰ روایت، طی چند مرحله، گزینش شده‌اند. معیارهای اصلی گزینش احادیث برای هر گروه، بدین شرح بوده است:

۱. تناسب محتوایی با خصوصیات و نیازهای مخاطب در هر

گروه سنی؛

۲. فراشمولی و اختصاص نداشتن به موقعیت خاص زمانی یا

مکانی؛

۳. صریح بودن معنا و تشابه نداشتن آن، به گونه‌ای که منجر به برداشت‌های نادرست نشود.

۴. روانی و کوتاهی نسبی متناسب با گروه سنی، برای حفظ

آسان‌تر.

شایان ذکر است به سبب پابندی بر این معیارها، در گروه‌های همسان، مانند جوانان (پسران و دختران)، همسران (مردان و زنان) و پدران و مادران، روایات مشترک به چشم می‌خورد؛ اما گزینش روایات‌ها به گونه‌ای است که در مجموعه جلد‌های مربوط به مراحل سنی یک فرد، از جنس مرد یا زن، هیچ روایتی تکراری نیست.

نکاتی نیز در ساماندهی روایات در هر دفتر مدنظر بوده است:

۱. پرهیز از قضا سازی تمام‌سفید یا تمام‌سیاه، به این معنا که

- عمده روایت‌ها، نمایانگر تشویق و تبشیر یا عتاب و انذار نباشد؛
۲. جامعیت نسبی از جنبه تربیتی، به گونه‌ای که در مجموع روایات هر دفتر، تقریباً به مسائل مهم و نیازهای خاص آن گروه سنی اشاره شده باشد؛
۳. اشاره هم‌زمان به خطوط کلی و راهنمایی‌های عینی و جزئی در مسیر زندگی؛
۴. گنجاندن محرک‌هایی برای تحوّل روحی در میان روایات هر دفتر؛
۵. ترتیب‌بندی هدفمند روایت‌ها، به طوری که تا حد امکان، میان هر روایت با روایت بعدی، وجه ارتباطی آشکار باشد و خواننده احساس کند که روایات، یکی پس از دیگری جریان دارند؛
۶. شاخص بودن روایات نخستین و واپسین هر دفتر، به گونه‌ای که روایت نخستین، نقطه مناسبی برای آغاز و روایت واپسین، نقطه پایان مناسبی باشد و در عین حال، منشأ حرکت و تحوّل. همچنین، درباره چگونگی ارائه روایت‌ها نکاتی چند در کانون توجه بوده است:
۱. روایات به طور کامل، اعراب‌گذاری و در صورت لزوم، علامت‌گذاری شود؛
۲. ترجمه روایت، ساده و روان و رسا باشد و از ترجمه واژه‌به‌واژه یا ادبی پرهیز شود؛
۳. منبع هر روایت، به طور دقیق، در پای روایت و شناسنامه منابع در پایان هر دفتر بیاید؛

۴. پس از هر روایت، مطلبی کوتاه برای فهم بهتر و ملموس تر روایت، متناسب با زبان سنّی مخاطب، آورده شود.

در پایان، لازم می‌دانم از استاد ارجمندم حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر نقی‌زاده که در نخستین مراحل نگارش این مجموعه، مشوّق نگارنده برای تکمیل کار بودند، قدردانی کنم. از استادان بزرگوار، حجج اسلام عبدالهادی مسعودی و محمدحسین الهی‌زاده که ارزیابی این اثر را برعهده گرفتند و نیز از معاونت محترم تبلیغات و ارتباطات اسلامی آستان قدس رضوی و ریاست محترم اداره آموزش علوم قرآن و حدیث و همه همکارانشان که اسباب بهره‌مندی خیل زائران حرم رضوی را از این اثر فراهم کردند، تشکر می‌کنم. همچنین از همسر مهربانم که سامان یافتن این اثر، مرهون همدلی و همراهی چندین ساله‌ی اوست، صمیمانه سپاسگزارم.

به امید آنکه این تلاش ناچیز، مورد عنایت خاندان رسالت و به‌ویژه امام رئوف حضرت رضا علیه‌الاف‌التحیه‌والثناء، که همواره بنده احسانشان بوده‌ام، قرار بگیرد و خانواده‌های گرامی، در همه سطوح، از این مجموعه حدیثی بهره‌مند شوند.

محمد الهی خراسانی

۱۳۸۸آبان

برابر با اذی‌الحجه ۱۴۳۰

سالروز ازدواج پربرکت امیرالمؤمنین علیه‌السلام

و حضرت زهرا علیها‌السلام

درآمدی بر چاپ دوم

به حول و قوه الهی و با عنایات اهل بیت علیهم السلام، مجموعه «حدیث خانواده» پس از نخستین انتشار با استقبال گرم مخاطبان روبه‌رو شد. هرچند پاره‌ای اشکال‌ها در مرحله چاپ رخ داده بود که مانع از انتشار گسترده کار شد. به‌هر ترتیب، در چاپ جدید و با پیگیری‌های به‌عمل آمده، این اشکال‌ها برطرف شد و به‌همین بهانه، تجدیدنظری نیز در گزینش و توضیح روایات برخی دفترها صورت گرفت.

شایسته است از فاضل گران‌مایه، حجت‌الاسلام سیدمحمدضیایی که با مطالعه دقیق و کامل مجموعه دفترها و نکته‌سنجی‌های خود، زمینه این تجدیدنظر فراهم کردند، سپاسگزاری کنم. همچنین از برادر ارجمند آقای مهدی لسانی رئیس اداره علوم قرآن و حدیث آستان قدس رضوی که زمینه انتشار آراسته‌تر این اثر فراهم کردند، قدردانی می‌کنم.

از همه خوانندگان گرامی، به‌ویژه کارشناسان دینی و تربیتی خواهشمندیم ما را از دیدگاه‌ها و پیشنهادهای ارزشمندشان، از طریق تماس یا مکاتبه با اداره علوم قرآن و حدیث آستان قدس رضوی، بهره‌مند سازند.

به‌امید آنکه «حدیث خانواده» خانواده‌های ما را با حقیقت «کلامکم نور و امرکم رشد»، بیشتر آشنا سازد.

محمد الهی خراسانی

۱۱ اسفند ۱۳۹۰

برابر با ۸ ربیع‌الآخر ۱۴۳۳

سالروز ولادت باسعادت امام حسن عسکری علیه السلام

ارزش انسان

قالَ عَلِيُّ عليه السلام:

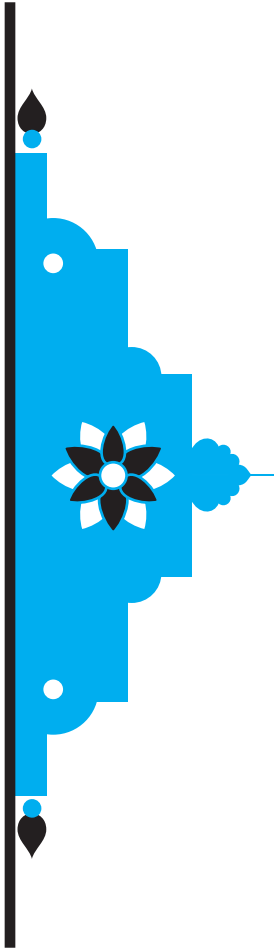

الْمَرْءُ بِفِطْنَتِهِ، لَا بِصَوْرَتِهِ.

امام علی عليه السلام فرمودند:

ارزش انسان به هوشیاری اوست، نه به شکل و قیافه‌اش.

تابه حال تیمارستان رفته‌ای؟ در آنجا
گاهی کسانی را می‌بینی که چهره
دل‌نشینی دارند؛ اما هوش کافی
ندارند و به‌همین دلیل، در آنجا
زندگی می‌کنند.

وقتی آن‌ها را می‌بینی، می‌فهمی که
ارزش آدم‌ها به هوشیاری است، نه
به قیافه. مهم، خوش فکر بودن است؛
نه زیبا بودن.

 ریشه خوبی‌ها

قالَ عَلِيُّ عليه السلام:

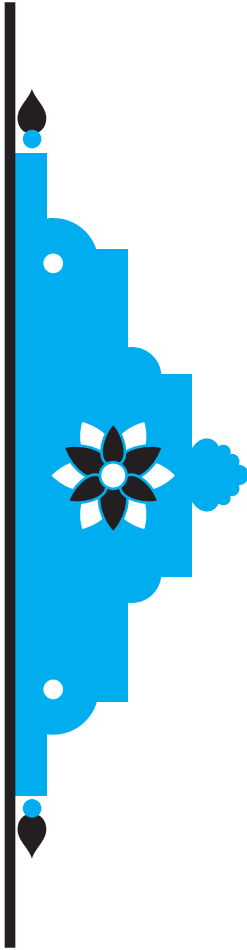
الْعِلْمُ أَصْلُ كُلِّ خَيْرٍ.

امام علی عليه السلام فرمودند:

داناایی، ریشه تمام خوبی‌هاست.

غررالحکم، ح ۱۷

آدم تا ارزش کاری را نداند، به طرف
آن نمی رود. به همین دلیل است که هر
کار خوبی، در علم و دانایی ریشه دارد.
تمام بدی ها نیز در نادانی ریشه دارد؛
زیرا کار بد از کسی سر می زند که
ضرر یا خطر کار بد را نمی داند.
در پی ریشه تمام خوبی ها باش.

 بدبخت واقعی

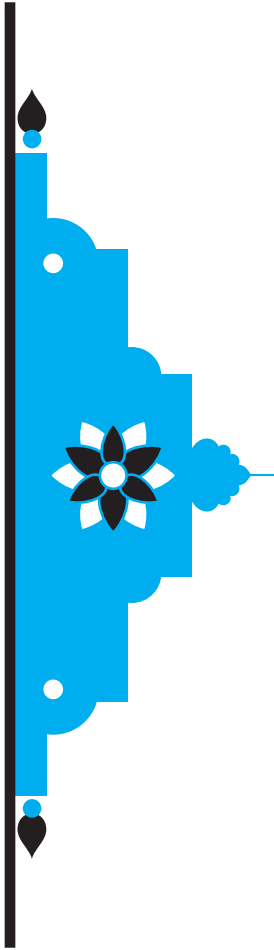
قالَ عَلِيُّ عليه السلام:

أَشَقَى النَّاسِ، الْجَاهِلِ.

امام علی عليه السلام فرمودند:

نادان، بدبخت ترین مردم است.

کسی که می‌داند بیمار شده است،
بدبخت نیست؛ زیرا راه درمان، حتی
در بدترین وضعیت، برایش باز است.
بدبخت کسی است که نمی‌داند
بیمار است و به همین سبب، برای
خوب شدن تلاشی نمی‌کند.
نادان نیز کسی است که نمی‌داند و از
نیازش آگاهی ندارد و صلاح خود را
نمی‌داند. بدبخت واقعی اوست.

علم یا تن پروری؟

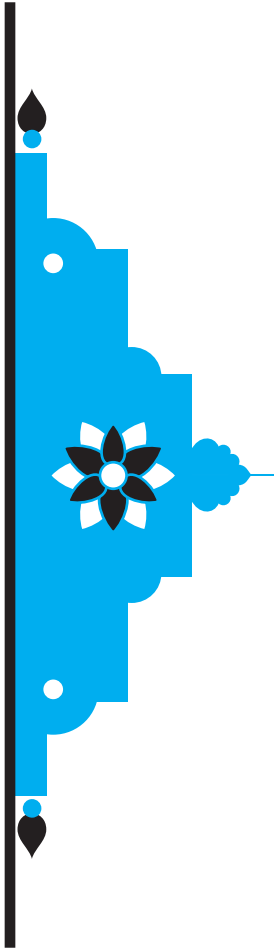
قالَ عَلِيُّ عليه السلام:

لَا يُدْرِكُ الْعِلْمُ، بَرَاحَةَ الْجِسْمِ.

امام علی عليه السلام فرمودند:

دانش با تن پروری به دست نمی آید.

دانشمندان بزرگ کسانی بوده‌اند
که در راه کسب دانش، بیش از
دیگران زحمت و مشقت کشیده‌اند.
آنان به‌همین دلیل، بیش از دیگران
به علم و دانش دست یافته‌اند.

دانش، گوهری است که برای
به‌دست آوردن آن، باید دل به
دریاها زد و در موج‌ها غوطه‌ور شد.
نابرده رنج، گنج میسر نمی‌شود....

جایگاه آموزگار

قال الصادق عليه السلام:

تَوَاضَعُوا لِمَنْ طَلَبْتُمْ مِنْهُ الْعِلْمَ.

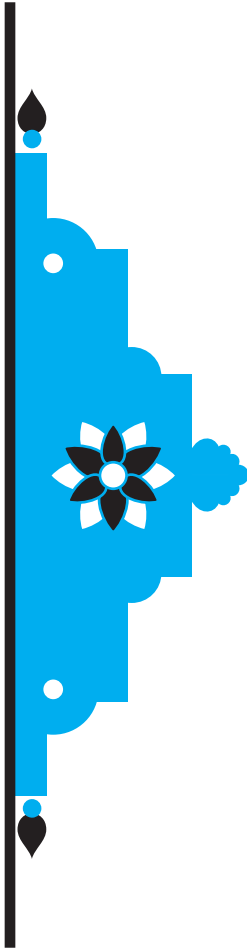

امام صادق عليه السلام فرمودند:

در برابر کسی که از او دانش آموختید، متواضع باشید.

الکافی، ج ۱، ص ۳۶

آموزگاران ما حاصل سال‌ها تلاش و
کوشش خود را بی‌منت در اختیار ما
می‌گذارند. نباید یادمان برود که اگر
آن‌ها نبودند، ما چیزی یاد نمی‌گرفتیم.
پس باید همیشه در برابر آنان متواضع
و فروتن باشیم.

احسان بدون خرج

قالَ عَلِيُّ عليه السلام:

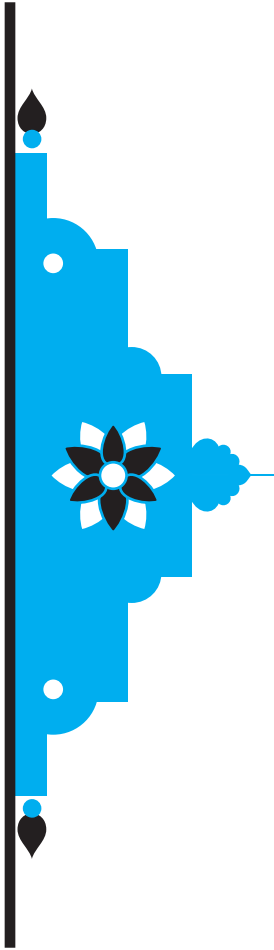
الْبَشْرُ إِسْدَاءُ الصَّنِيعَةِ، بَغَيْرِ مَوْوَنَةٍ.

امام علی عليه السلام فرمودند:

خوش رویی، احسانی است بدون زحمت و هزینہ.

غررالحکم، ح ۹۹۲۸

شنیده‌ای که عطایش را به لقایش
بخشید. این یعنی می‌خواسته از
کسی چیزی بگیرد؛ اما همین که
قیافهٔ درهم او را دیده، از خواسته‌اش
پشیمان شده است.

از آن سو، حتماً دیده‌ای کسانی
را که در مواجهه با آنها، انرژی
می‌گیری و بانشاط می‌شوی.
خوش‌رویی خرجی ندارد. حیف
است دیگران را از آن محروم کنی.

بُخْلُ دَرِ سَلَامٍ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:

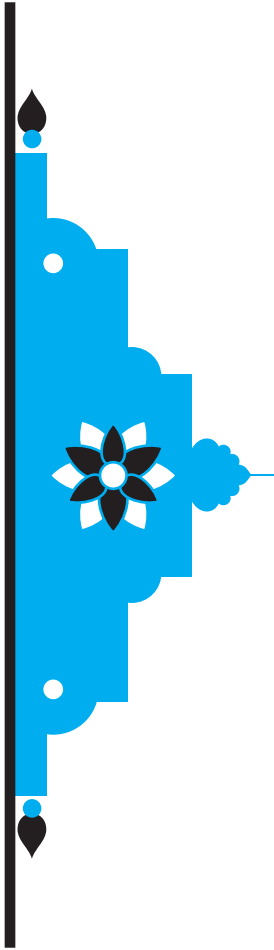
إِنَّ أَبْخَلَ النَّاسِ، مَنْ بَخِلَ بِالسَّلَامِ.

پیامبر خدا ﷺ فرمودند:

بخیل‌ترین مردم، کسی است که در سلام کردن، بُخْلُ
بورزد.

وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۶۱

سلام کردن فقط زبان را چرخاندن
و لبان را جُنْباندن است. این کار
نه زحمتی دارد و نه هزینه‌ای؛ اما
درعوض، هم ادبِ سلام‌کننده را
می‌رساند و هم موجب محبت و
احترام از سوی سلام‌شونده می‌شود.
اگر در سلام کردن بخواهی بخل کنی
و گفتن این دو کلمه هم برایت سخت
باشد، معلوم می‌شود بسیار بخیل هستی.

بگذار بداند

قال رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:

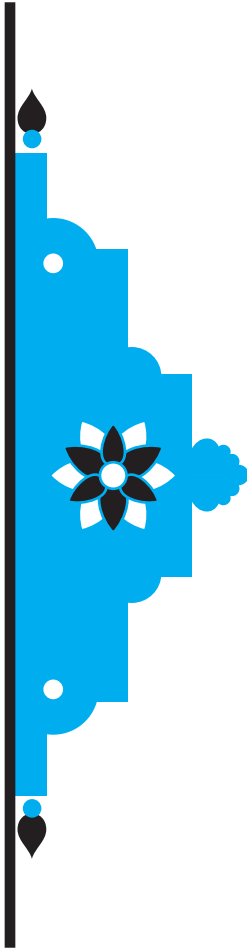
إِذَا أَحَبَّ أَحَدُكُمْ صَاحِبَهُ أَوْ أَخَاهُ، فَلْيُعَلِّمَهُ.

پیامبر خدا ﷺ فرمودند:

هرگاه یکی از شما، رفیق یا برادر خود را دوست داشته باشد، آن را به او اظهار کند.

وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۵۵

چند سال است که با هم رفیق هستید؛
اما هنوز دوستت نمی‌داند تو واقعاً او را
به‌عنوان دوست قبول داری یا نه.

راه آن بسیار ساده است. می‌توانی
کتابی برایش تهیه کنی و در صفحهٔ
نخست آن بنویسی: «تقدیم به
دوست عزیزم...»

پیش او بد است

قال الإمام العسکری علیه السلام:
 ●

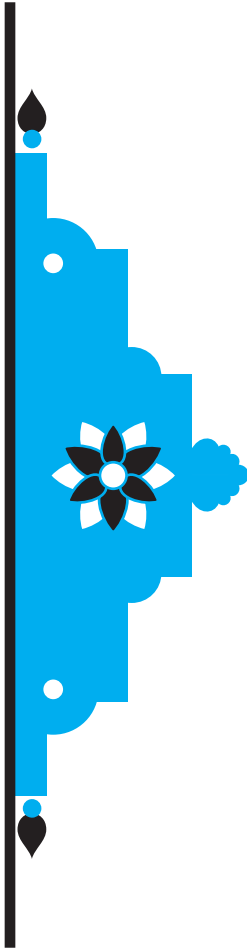
لَيْسَ مِنَ الْأَدَبِ، إِظْهَارُ الْفَرَحِ عِنْدَ الْمَحْزُونِ.

امام حسن عسکری علیه السلام فرمودند:

اظهار خوش حالی نزد فرد غم‌زده، از ادب نیست.

اگر دوستت به هر دلیلی غصه‌دار
است، باید هوایش را بیشتر داشته باشی
و مراقب باشی که به هیچ وجه احساس
نکند غصه‌ او برای تو مهم نیست و تو
برای خودت، سرخوش و آسوده‌ای.
رعایت حال او نشانه‌ ادب توست.

بهترین سخن

قالَ عَلِيُّ عليه السلام:

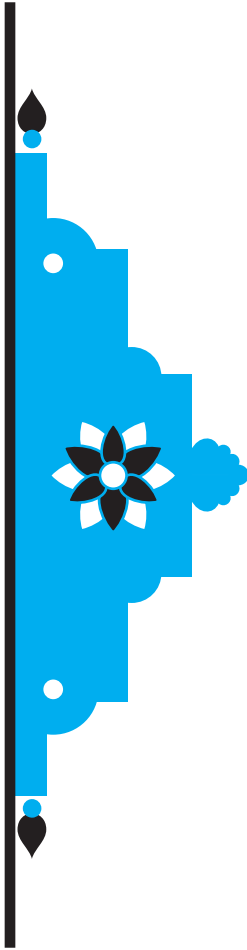

خَيْرُ الْكَلَامِ مَا لَا يُمَلُّ وَلَا يُقِلُّ.

امام علی عليه السلام فرمودند:

بهترین سخن آن است که خسته کننده نباشد و از ارزش
 گوینده نیز کم نکند.

غررالحکم، ح ۴۰۵۳

بعضی حرف‌هایی ربط است و گوینده
بیشتر خودش را ضایع می‌کند.
بعضی گفته‌ها مناسب است؛ اما آن قدر
کش دار است که همه را خسته می‌کند.
حرفی خوب است که نه کش دار
باشد و نه مایهٔ آبروریزی.

هدیه‌ها و کینه‌ها

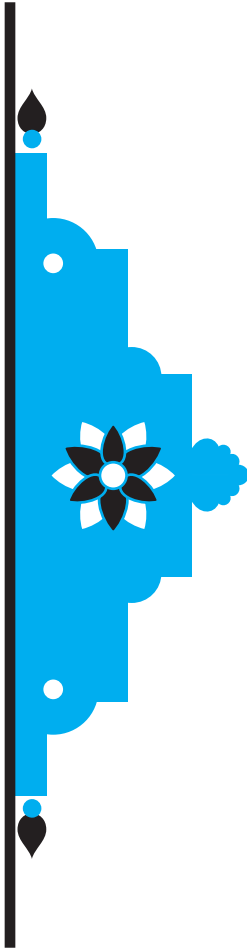
قال رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:

تَهَادَوْا، فَإِنَّهَا تَذْهَبُ بِالضَّغَائِنِ.

پیامبر خدا ﷺ فرمودند:

به یکدیگر هدیه دهید؛ زیرا هدیه کینه‌ها را می‌برد.

گاهی کدورتی میان تو و دوست
پیش می آید و او هم به دل می گیرد.
در این وضعیت، وقتی هدیه ای برایش
می بری، به خصوص چیزی را که خیلی
دوست دارد، حتی اگر کینه ای هم پیدا
کرده باشد، از بین می رود و جای آن را
محبت و همدلی پُر می کند.

کلیدهای محبت

قالَ عَلِيُّ عليه السلام:

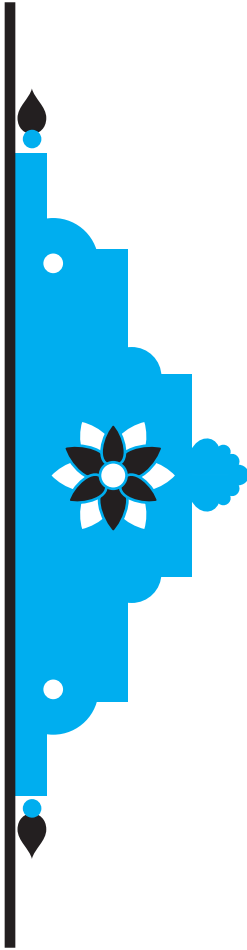
ثَلَاثٌ يُوْجِبْنَ الْمَحَبَّةَ: حُسْنُ الْخُلُقِ وَ حُسْنُ
الرَّفْقِ وَ التَّوَاضُّعِ.

امام علی عليه السلام فرمودند:

سه چیز، موجب جلب محبت و دوستی می شود:
خوش خوئی و مهربانی و فروتنی.

غرالحکم، ح ۵۳۷۲

هیچ کس از آدم بد اخلاق خوشش
نمی آید. آدم های نامهربان هم میان
مردم جایی ندارند. آدم مغرور را
هم کسی دوست ندارد.
مردم، دوستان آدم های خوش اخلاق
و مهربان و متواضع هستند.

 وصله ناجور

قالَ عَلِيُّ عليه السلام:

الصَّاحِبُ كَالرُّقْعَةِ، فَاتَّخِذْهُ مُشَاكِلا.

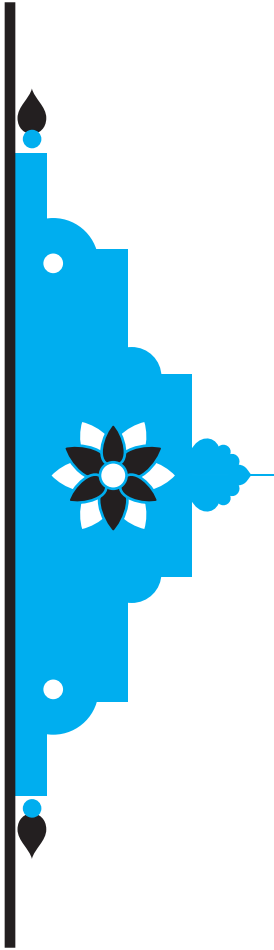

امام علی عليه السلام فرمودند:

دوست همچون وصله‌ای در لباس است؛ پس آن را
هم‌شکل [با خود] برگزین.

عیون الحکم و المواعظ، ص ۴۵

تصور کن، کسی کت و شلوار مشکی
زیبایی به تن کرده؛ اماروی شانه کتکش،
وصله نارنجی دوخته شده است.
دوستی که با تو هیچ تناسبی ندارد،
مانند همان وصله ناجور است که
بیشتر مایه آبروریزی است.

دنبال بی عیب نگرد

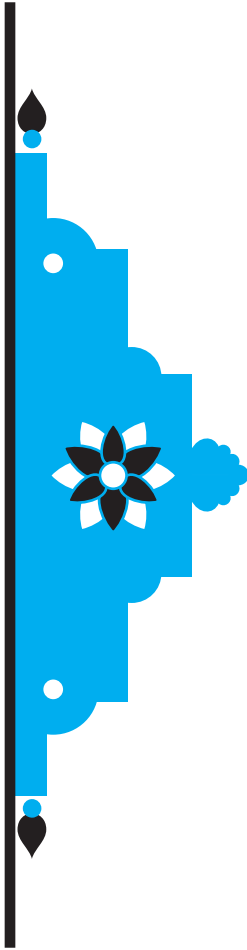
قالَ عَلِيُّ عليه السلام:

مَنْ طَلَبَ صَدِيقًا بِلاَ عَيْبٍ، بَقِيَ بِلاَ صَدِيقٍ.

امام علی عليه السلام فرمودند:

کسی که به دنبال دوست بدون عیب باشد، بدون دوست می ماند.

اگر قرار بود همه رفیق بی عیب داشته باشند، دیگر کسی رفیقی پیدا نمی کرد. آری، بعضی عیب‌های اخلاقی آن قدر بزرگ است که نمی توان از آنها چشم پوشی کرد؛ اما عیب‌های کوچک را می توان دوستانه بر طرف کرد.

رفیق واقعی

قالَ عَلِيُّ عليه السلام:
 ●

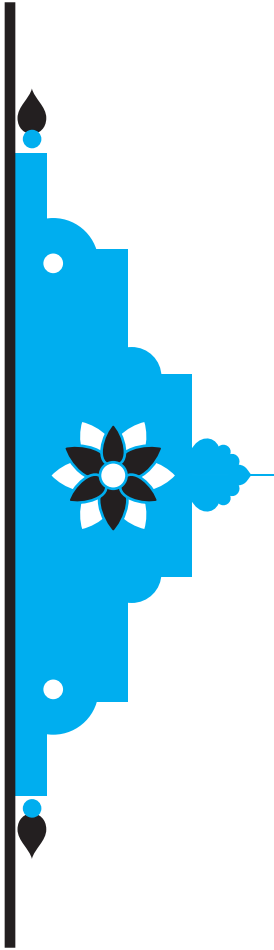
صَدِيقُكَ مَنْ نَهَاكَ، وَ عَدُوُّكَ مَنْ أَعْرَاكَ.

امام علی عليه السلام فرمودند:

رفیق واقعی کسی است که تو را از کار ناپسند بازدارد
 و دشمن واقعی کسی است که تو را [با تعریف‌هایش]
 بفریبد.

غررالحکم، ح ۹۴۶۷

دوستی به چرب‌زبانی نیست؛ بلکه به
دلسوزی و خیرخواهی است. گاهی
خیرخواهی در این است که از کاری
بازداشته شوی؛ هر چند دلگیر شوی.
کسی که همیشه و همه‌جا در پی
خوشامد توست، دلسوز تو نیست؛
بلکه دشمنی است که لباس دوست
به تن کرده است.

به او اعتماد نکن

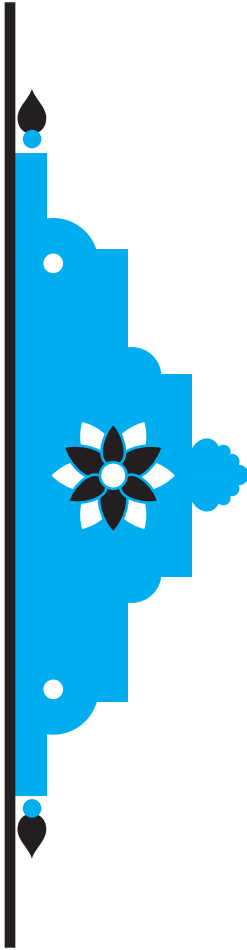
قالَ عَلِيُّ عليه السلام:
 ●

لَا تَعْتَمِدْ عَلَيَّ مَوَدَّةً مَنْ لَا يُوفِي بِعَهْدِهِ.

امام علی عليه السلام فرمودند:

به دوستی کسی که به عهد خود وفادار نیست، اعتماد نکن.

یکی از بایدها در دوستی، وفاداری
است.

کسی که به قول و قرارش عمل
نمی‌کند و وعده‌اش را به راحتی
فراموش می‌کند، شایسته دوستی
نیست. هرگز دلت را به او خوش نکن.

اگر تو هم خیانت کنی

قال رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:

لَا تَخُنْ مَنْ خَانَكَ، فَتَكُونَ مِثْلَهُ.

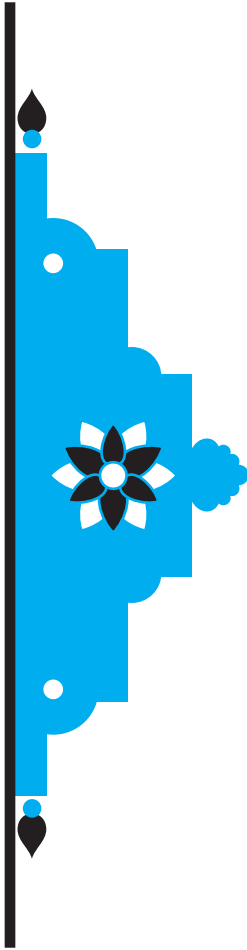

پیامبر خدا ﷺ فرمودند:

به کسی که به تو خیانت کرده است، خیانت نکن. چرا که تو نیز همچون او خواهی بود.

مستدرک الوسائل، ج ۱۴، ص ۱۱

کار بد دیگران، توجیھی برای کار بد
من نمی شود. اگر نمی توانم خیانت در
حق خودم را قبول کنم، نباید به خیانتِ
خودم در حق دیگری راضی شوم.
هر چه را برای خود نمی پسندی، برای
دیگران هم نپسند.

از همه منفورتر

قالَ عَلِيُّ عليه السلام:

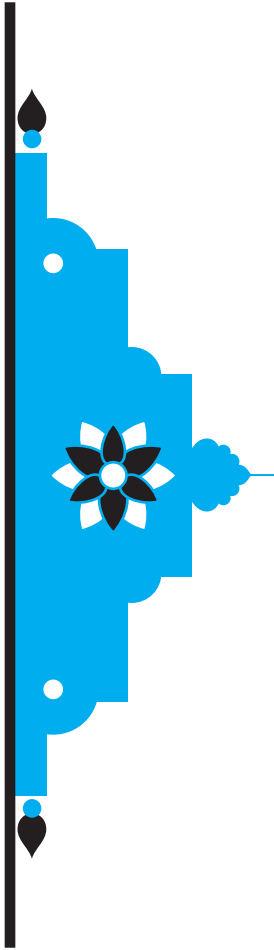
أَبْغَضُ الْخَلَائِقِ إِلَى اللَّهِ، الْمُغْتَابُ.

امام علی عليه السلام فرمودند:

منفورترین کس نزد خدا کسی است که پشت سر دیگران
بدگویی کند.

غررالحکم، ح ۴۴۲۸

از زشت‌ترین خیانت‌ها به هر کس،
پشت سر او حرف زدن است. اگر
پیش روی کسی از او تعریف کنی یا
لااقل چیزی به رویش نیاوری، اما در
نبود او، نزد دیگران رسوایش کنی،
آن‌هم در هنگامی که او حضور ندارد
تا از خودش دفاع کند، زشت‌ترین
خیانت را در حق او کرده‌ای.
خدا از هیچ کس به اندازه این
خیانت کاران بدش نمی‌آید.

خوش به حال او

قَالَ عَلِيُّ عليه السلام:

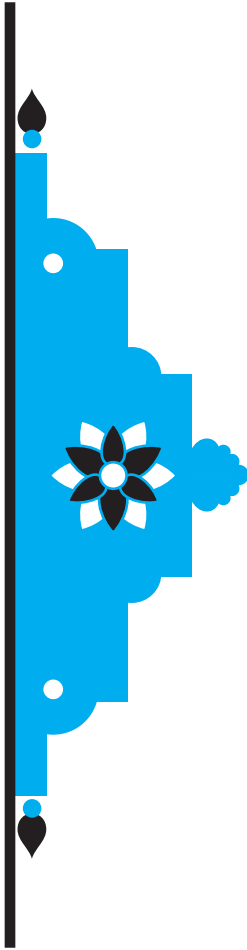
طُوبَى لِمَنْ شَغَلَهُ عَيْبُهُ عَنْ عُيُوبِ النَّاسِ.

امام علی عليه السلام فرمودند:

خوشا به حال کسی که [توجه به] عیب خودش، او را از پرداختن به عیب‌های مردم باز دارد.

نهج البلاغه، خطبه ۱۷۶

برخی آدم‌ها همواره به دنبال کشف
عیب‌های دیگران‌اند و از عیب‌های
خودشان غافل.

برخی دیگر، آن‌چنان به برطرف کردن
عیب‌های خود مشغول‌اند که دیگر
فرصتی برای دنبال کردن عیب‌های
دیگران ندارند. خوش‌شاهه حال اینان.

خودپسندی یا حماقت

قالَ عَلِيُّ عليه السلام:

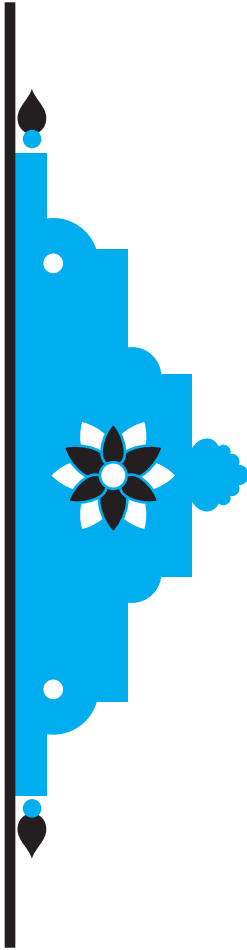
الْعُجْبُ عِنْوَانُ الْحِمَاقَةِ.

امام علی عليه السلام فرمودند:

خودپسندی، نشانه حماقت است.

غررالحکم، ح ۹۷، ۷۰

اگر در خودم هیچ ضعفی نبینم، اگر
همه امتیازات را در خودم جمع ببینم،
اگر خودم را نیازمند به هیچ کس ندانم
و خودم را از هر جهت کامل بدانم،
معلوم است دچار توهم شده‌ام و باید
خودم را درمان کنم.
آدم عاقل خودپسند نیست.

کلیدهای نفرت

قال الصادق عليه السلام:

ثَلَاثَةٌ مَكْسَبَةٌ لِلْبَغْضَاءِ: الْنَّفَاقُ وَ الظُّلْمُ وَ
الْعُجْبُ.

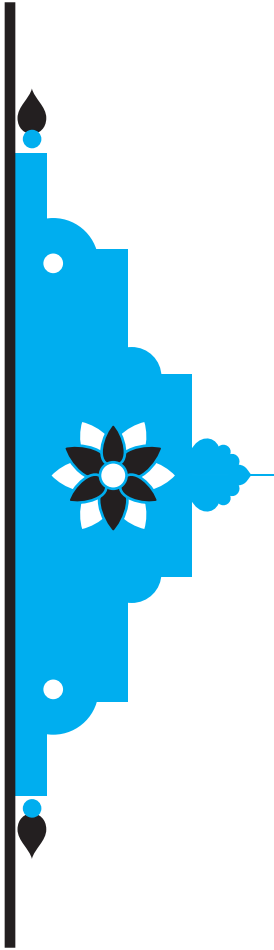

امام صادق عليه السلام فرمودند:

سه چیز نفرت و دشمنی می آورد: دورویی و ستمگری و
خودپسنندی.

تحف العقول، ص ۳۱۵

همان گونه که ستمکار هیچ جایی میان مردم ندارد، آدم خود خواه نیز نمی تواند نظر مردم را به سوی خود جلب کند. دورویی هم از آن خصلت هایی است که دیگران را از انسان فراری می دهد؛ زیرا همه می دانند که هرگز نمی توان به آدم دورو و منافق صفت اعتماد کرد. از این سه خصلت، یعنی دورویی و ستمگری و خودپسندی فاصله بگیر تا دیگران از تو فاصله نگیرند.

بذر کینه

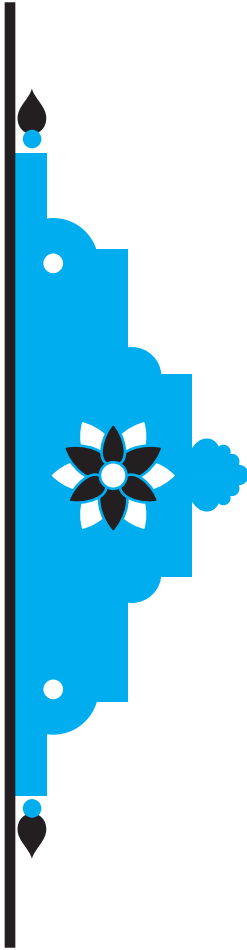
قالَ عَلِيُّ عليه السلام:
 ●

إِيَّاكُمْ وَالنَّمَائِمَ، فَإِنَّهَا تُورِثُ الضَّغَائِنَ.

امام علی عليه السلام فرمودند:

از سخن چینی بپرهیزید که کینه‌ها بر جای می‌گذارد.

اگر باخبر شوی سخنی را که در
فلان جا به فلان کس گفته‌ای، کسی
شنیده و آن را برای همه بازگو کرده
است، چه احساسی به او پیدامی کنی؟
سخن‌چینی بذر کینه در دل‌ها
می‌کارد.

مگر همه چیز را باید گفت؟

قَالَ عَلِيُّ عليه السلام:

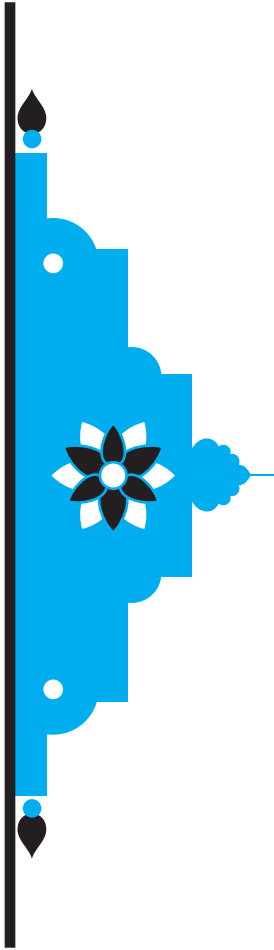
لَا تَتَكَلَّمُ بِكُلِّ مَا تَعْلَمُ، فَكَفَىٰ بِذَلِكَ جَهْلًا.

امام علی عليه السلام فرمودند:

هرچه را می‌دانی به زبان نیاور که این خود، نشانه نادانی است.

غررالحکم، ح ۴۱۳۷

بعضی چیزها را باید در گنجینه دل نگه
داشت و آن را بر زبان نیاورد. گفتن
بعضی مطالب موجب ریختن آبروی
کسی می شود، گاهی اسباب بدبینی
را فراهم می کند، گاهی کسی را ناامید
می کند و گاهی سبب ترس و نگرانی
دیگران می شود.
نادان کسی است که هرچه را
می داند بر زبان می آورد.

توقع صمیمیت

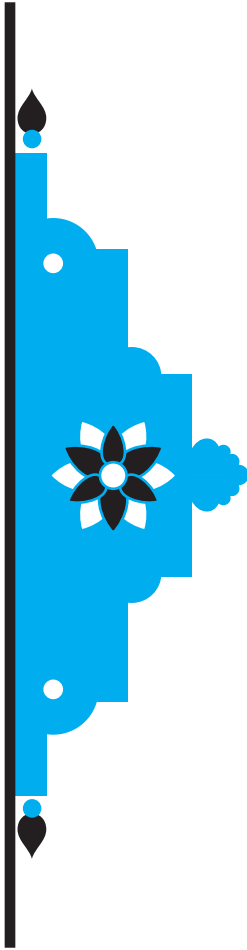
قالَ الهادی عليه السلام:

لَا تَطْلُبِ الصَّفَاءَ، مِمَّنْ كَدَرَتْ عَلَيْهِ.

امام هادی عليه السلام فرمودند:

از کسی که او را ناراحت کرده‌ای، توقع صمیمیت نداشته باش.

صفا و صمیمیت، جاده‌ای دو طرفه
است. نمی‌شود یک طرف، نه اهل
گذشت باشد، نه اهل تحمل، نه اهل
عطوفت و نه اهل محبت و طرف
دیگر سرشار از صفا و صمیمیت.
خودمان باید بینیم آیا توقع صمیمیت
از دوستان، توقع بجایی است یا نه.

توقع وفاداری

قال الأهدى عليه السلام:
 ●

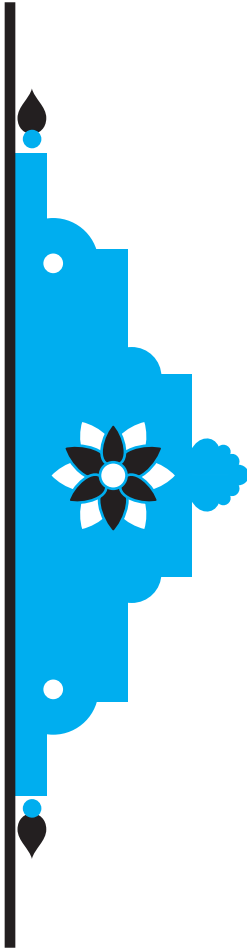
لَا تَطْلُبِ الْوَفَاءَ، مِمَّنْ غَدَرْتَ بِهِ.

امام هادی عليه السلام فرمودند:

از کسی که به او خیانت کرده‌ای، توقع وفاداری نداشته باش.

هیچ کس نمی‌تواند توجیهی برای
خیانت داشته باشد؛ اما کسی که
خودش در حق دیگری خیانت کرده
است، نباید انتظار وفاداری داشته باشد.
کلوخ‌انداز را پاداش، سنگ است...

آغاز و پایان لجاجت

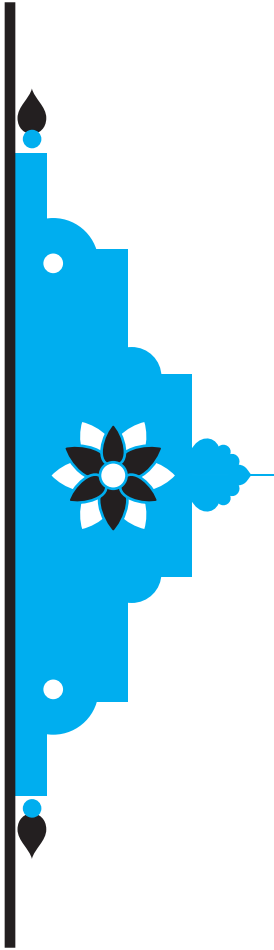
قال رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:

إِيَّاكَ وَاللَّجَاجَةَ، فَإِنَّ أَوْلَهَا جَهْلٌ وَ آخِرَهَا
نَدَامَةٌ.

پیامبر خدا ﷺ فرمودند:

از لجاجت بپرهیز؛ زیرا آغاز آن، نادانی و پایانش پشیمانی
است.

لجاجت یعنی مخالفتِ بدون
دلیل. همیشه کسی لَج می کند که
نمی تواند برای کارِ خود دلیلی
بیاورد. برای همین می گوید: «اصلاً
می خواهم لَج کنم.»
لَج بازی آدم را به بیراهه می کشاند.
آخر این بازی، جز پشیمانی چیز
دیگری به همراه ندارد.

مراقب دوستی‌های قدیمی باش

قال الهادی عليه السلام:

الْمِرَاءُ يُفْسِدُ الصَّدَاقَةَ الْقَدِيمَةَ.

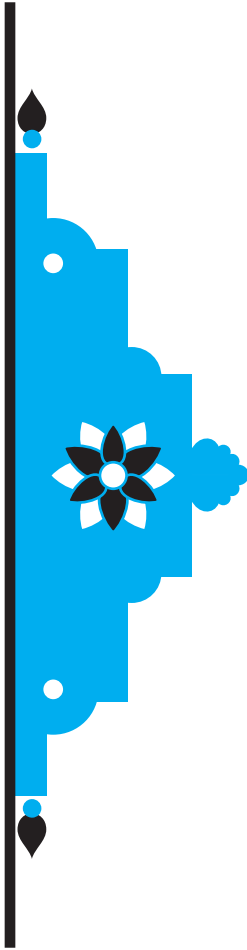

امام‌های عليهم السلام فرمودند:

بحث و بگومگو، دوستی‌های قدیمی را هم سالم
نمی‌گذارد.

اعلام‌الدین، ص ۳۱۱

شنیده‌ای می‌گویند: «تا حالا رویشان به هم باز نشده بود.» یعنی اینکه تا کنون با هم بگومگو نکرده بودند و تا پیش از این، حُرمت همدیگر را نگه می‌داشتند. بحث و کشمکش، حرمت‌ها را از بین می‌برد و دو طرف را از هم رنجیده‌خاطر و پیوندهای دوستی را سُست می‌کند؛ حتی دوستی‌های قدیمی را. پس مراقب باش.

وقتی کم می آورند

قال الباقر عليه السلام:

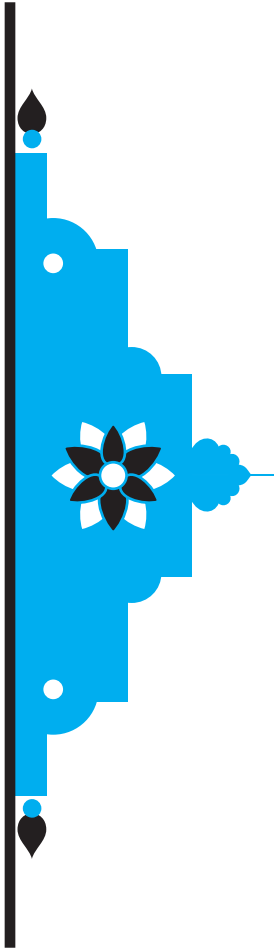
سِلَاحُ اللَّئَامِ، قَبِيحُ الْكَلَامِ.

امام باقر عليه السلام فرمودند:

سلاح فرومایگان، زشت گویی است.

بحار الانوار، ج ۷۵، ص ۱۸۵

بدترین بگومگو آن است که به
ناسزاگویی کشیده شود.
کسی که نمی‌تواند با منطق و استدلال
از خود دفاع کند، سلاح زشت‌گویی
را به دست می‌گیرد تا با آن شخصیتِ
طرف مقابل را زخمی کند؛ چون خود
او شخصیتی ندارد تا برایش مهم باشد
که دارد چه می‌کند.

آنجا که سکوت، بهترین جواب است

قالَ عَلِيُّ عليه السلام:

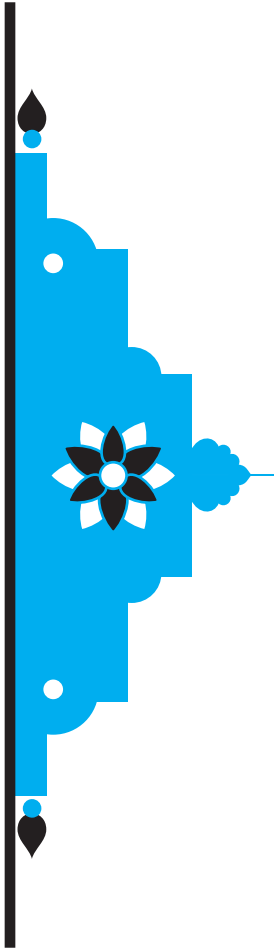
رُبَّ كَلَامٍ جَوَابُهُ السُّكُوتُ.

امام علی عليه السلام فرمودند:

چه بسیار سخنی که پاسخ آن، سکوت است.

آنجا که جواب دادن، بیهوده است
و اثری ندارد یا آتش خشم را
شعله‌ور می‌کند، بهترین واکنش،
پاسخ ندادن است.
گاهی سکوت از هر فریادی رساتر
است.

بهترین نسخه

قالَ عَلِيُّ عليه السلام:

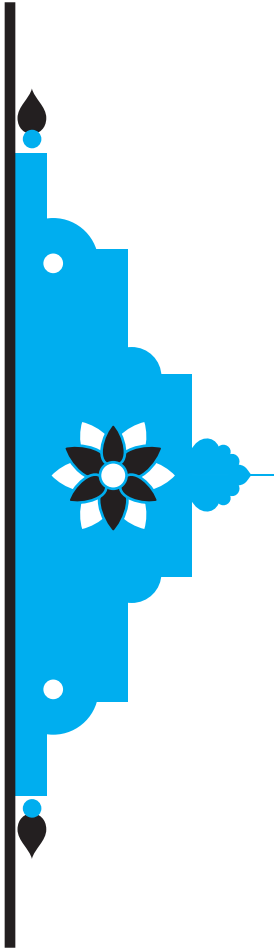
كَفَاكَ أَدَبًا لِنَفْسِكَ، اجْتَنَابُ مَا تَكْرَهُهُ مِنْ
غَيْرِكَ.

امام علی عليه السلام فرمودند:

برای تربیت کردن خود، همین بس که از آنچه در دیگران
نمی پسندی، دوری کنی.

نهج البلاغه، حکمت ۴۱۲

چقدر با خودت گفته‌ای که خجالت
نمی‌کشد، چطور رویش می‌شود،
ذره‌ای ادب هم خوب چیزی است،
بیخود بهانه می‌آورد....

به همه آن چیزهایی که دیده‌ای و
نتوانسته‌ای عذری را برای آن پذیری،
بیندیش و تلاش کن خودت آن کارها
را انجام ندهی.

اگر بودی چه می کردی؟

قال الرضا عليه السلام:

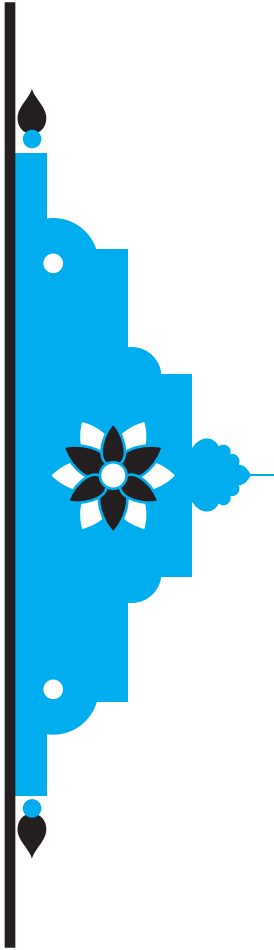
مَنْ غَابَ عَنِ أَمْرِ فَرَضِي بِهِ، كَانَ كَمَنْ شَهِدَهُ
وَأَتَاهُ.

امام رضا عليه السلام فرمودند:

کسی که از صحنه کاری غایب باشد، اما به آن کار [چه نیک و چه بد] راضی باشد، همچون کسی است که در صحنه عمل حاضر بوده و آن کار را انجام داده است.

وسائل الشیعه، ج ۱۶، ص ۱۳۹

اینکه وقتی عده‌ای دوستش را مسخره می‌کرده‌اند در جمعشان نبوده است، مهم نیست. مهم این است که او هم از کارشان بدش نمی‌آمده؛ پس او هم در گناهشان شریک است.

این موضوع در خصوص کارهای خوب هم همین‌طور است. مهم این است که تو هم دوست داشتی به سفر زیارتی بروی، اگرچه نتوانستی. نام تو هم در کاروان زائران ثبت می‌شود.

آینۀ خشنودی خدا

قال رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:

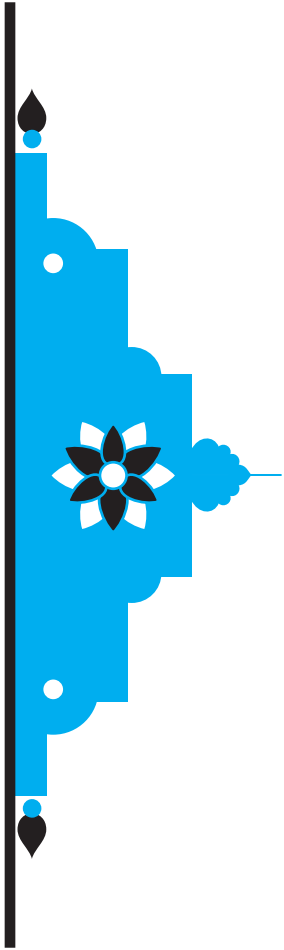
رِضَا اللَّهِ فِي رِضَا الْوَالِدَيْنِ وَ سَخَطُهُ فِي
سَخَطِهِمَا.

پیامبر خدا ﷺ فرمودند:

خشنودی خدا در خشنودی پدر و مادر و خشم خدا در
خشم آنهاست.

مستدرک الوسائل، ج ۱۵، ص ۱۷۶

کسی که دل پدرش را می‌رنجاند
یا مادرش را آزرده خاطر می‌کند،
نمی‌تواند خدا را از خود راضی
کند. رضایت خدا با رضایت پدر و
مادر گره خورده است.

وقتی لبخند رضایت بر لبان مادرت
نقش می‌بندد، بدان خدا هم در آن
لحظه از تو خشنود است.

عبادتى با نگاه

قال رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:

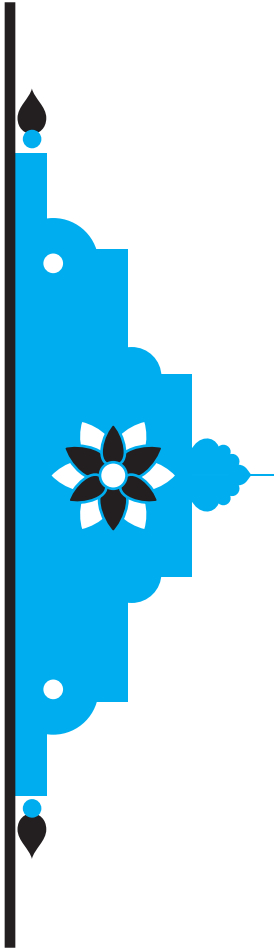
نَظْرُ الْوَالِدِ إِلَى وَالِدَيْهِ حُبًّا لَهُمَا عِبَادَةٌ.

پیامبر خدا ﷺ فرمودند:

نگاه مهرآمیز فرزند به پدر و مادر عبادت است.

با نگاه می شود عبادت کرد. مانند
وقتی که حاجیان در مکه، روبه روی
کعبه نشسته اند و به آن نگاه می کنند.
فرزند نیز وقتی از روی علاقه به پدر
یا مادر خود نگاه می کند، عبادت
می کند. نگاهی که دل مادر را گرم
می کند و خستگی را از تن پدر
بیرون می کند.
یکی در مکه و یکی در خانه، برای
خدا هر دو عبادت است.

سدّ راه پشیمانی

قالَ عَلِيُّ عليه السلام:

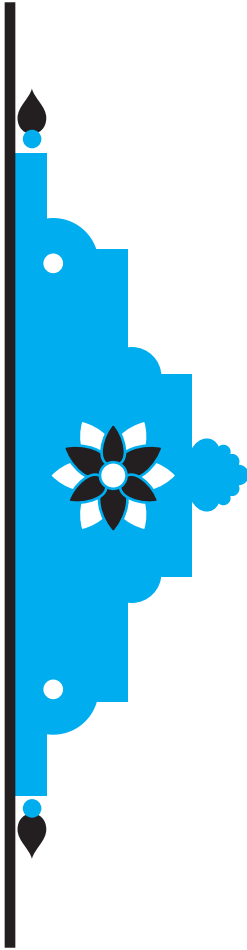

التَّذْبِيرُ قَبْلَ الْعَمَلِ، يُؤْمِنُكَ مِنَ النَّدَمِ.

امام علی عليه السلام فرمودند:

اندیشیدن پیش از کار، تو را از پشیمانی ننگه می‌دارد.

کتابُ من لا یحضره الفقیه، ج ۴، ص ۳۸۸

گاهی اوقات با خودت که فکر
می‌کنی می‌بینی این کار، ارزش
وقت گذاشتن را نداشت یا می‌شد
طور دیگری انجام شود یا به وقت
دیگری سپرده شود.

همین نکات را قبل از شروع کار در
نظر بگیر تا بعداً خودت را سرزنش
نکنی.

اگر خود را مشغول کردی

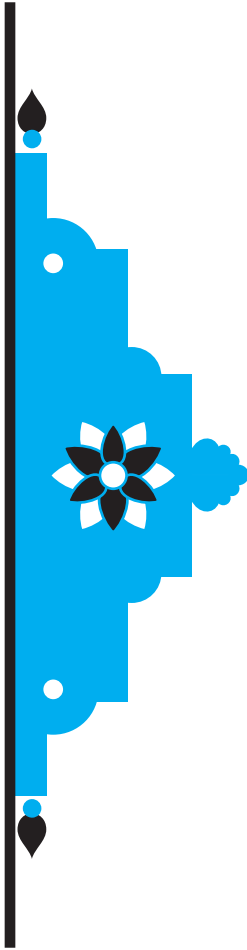
قالَ عَلِيُّ عليه السلام:

مَنْ اشْتَغَلَ بِمَا لَا يَعْنيهِ، فَاتَهُ مَا يَعْنيهِ.

امام علی عليه السلام فرمودند:

کسی که خود را به کارهای نامربوط و بی‌فایده مشغول کند، کارهای مربوط و سودمند را از دست می‌دهد.

چه ساعت‌ها که از وقتمان در جایی و
پای چیزی می‌گذرد که هیچ سودی
برای ما ندارد. اگر همین وقت را برای
کاری مفید و ارزشمند می‌گذاشتیم،
چقدر سود می‌بردیم؟
فرصت نابِ نوجوانی تکرار نمی‌شود.
آن را خرج هر کاری نکن.

بهترین‌ها برای مشورت

قالَ عَلِيُّ عليه السلام:

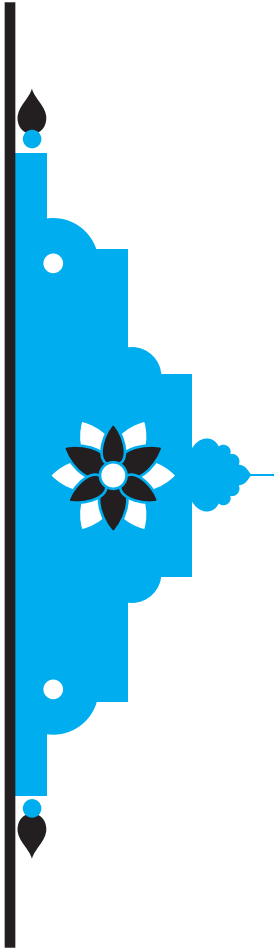
أَفْضَلُ مَنْ شَاوَرْتَ ذُو التَّجَارِبِ.

امام علی عليه السلام فرمودند:

بهترین افراد برای مشورت دادن به تو، اشخاص باتجربه هستند

غررالحکم، ح ۱۰۰۷۵

برای آشنایی با یک مسیر، باید به
سراغ کسانی رفت که این راه را
رفته‌اند و با پیچ‌وخم‌های آن آشنا
هستند

مشورت با بزرگ‌ترها، استفاده
از تجربهٔ کسانی است که دوران
نوجوانی و جوانی را گذرانده‌اند
و هم از آسیب‌ها و هم از قوت‌ها
باخبرند.

اگر به تو خوش گمان اند

قالَ عَلِيُّ عليه السلام:

مَنْ ظَنَّ بِكَ خَيْرًا فَصَدَّقْ ظَنَّهُ.

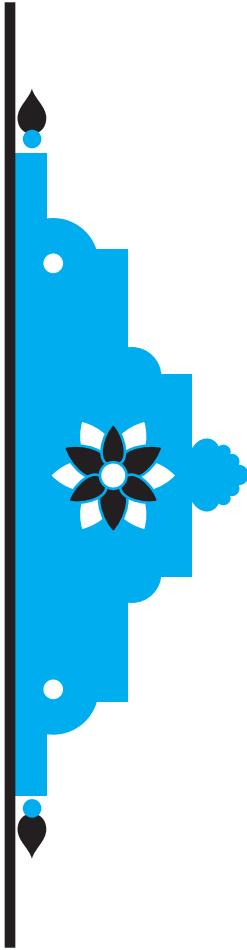

امام علی عليه السلام فرمودند:

هرکس به تو گمان نیک برد، چنان کن که گمانش به تو واقعیت پیدا کند.

تحف العقول، ص ۸۲

وقتی می شنوی که تو می توانی در این
درس از هم کلاسی هایت جلو برفتی...،
تو می توانی در این کار خیر، پیش قدم
شوی...، تو می توانی در آینده، مایه
افتخار میهنت شوی...، کاری کن که
این حرف ها به واقعیت تبدیل شود.
ثابت کن که می توانی.

شتاب کن

قالَ عَلِيُّ عليه السلام:

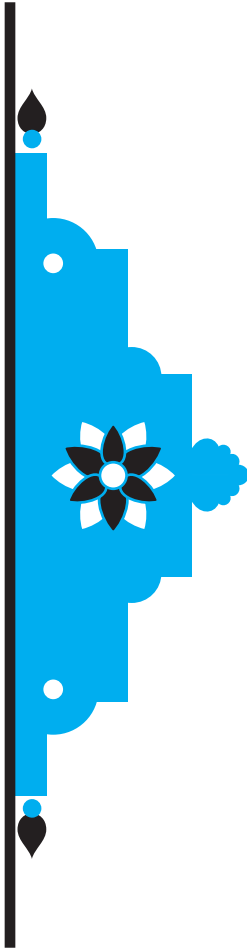

بَادِرُوا بِعَمَلِ الْخَيْرِ، قَبْلَ أَنْ تُشْغَلُوا عَنْهُ بِغَيْرِهِ.

امام علی عليه السلام فرمودند:

در انجام دادن کار خوب، شتاب کنید؛ پیش از آنکه به سبب
 پرداختن به کاری دیگر، از آن باز بمانید.

تحف العقول، ص ۱۱۰

وقتی فرصتی برای کار خیر فراهم می‌شود، باید آن را غنیمت شمرد و بی‌درنگ، به آن پرداخت. چراکه هر لحظه ممکن است کار لازمی پیش آید و برخلاف میل، مجبور شوی آن کار خیر را رها کنی. پس نباید گذاشت فرصت از دست برود.

هر دو غلط است

قال رَسُولُ اللَّهِ ﷺ:

لَا تَعْمَلْ شَيْئًا مِنَ الْخَيْرِ رِيَاءً وَلَا تَدَعُهُ حَيَاءً.

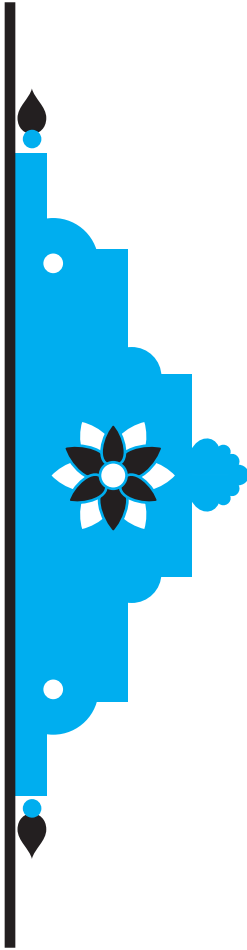

پیامبر خدا ﷺ فرمودند:

کار خوب را برای خودنمایی انجام نده و به خاطر خجالت
نیز ترک نکن.

تحف العقول، ص ۵۸

برخی در پی کار خیرند تا به دیگران،
خودی نشان بدهند و برخی از کار
خیر فراری‌اند تا نکند خودنمایی
شود؛ اما هر دو کار، اشتباه است.

کمک به نیازمندان را نباید به خاطر
تعریف و تمجید دیگران انجام داد؛
اما برای پرهیز از تعریف و تمجید
دیگران نیز نباید آن را کنار گذاشت.
کار خوب را برای خدا انجام بدهیم
و به چیز دیگری فکر نکنیم.

رهرو آن است

قالَ عَلِيُّ عليه السلام:

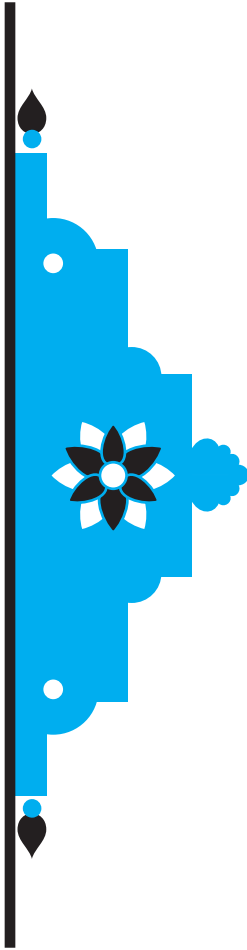
قَلِيلٌ تَدُوْمُ عَلَيْهِ، خَيْرٌ مِنْ كَثِيرٍ مَمْلُوءٍ.

امام علی عليه السلام فرمودند:

کار اندکی که بر آن استمرار و مداومت داشته باشی، از کار بسیاری که از آن خسته شوی، بهتر است.

غررالحکم، ح ۱۱۰۸۱

آغاز کار خوب، به زحمت زیادی
نیاز ندارد. مهم ادامه دادن آن است
که اراده‌ای قوی می‌خواهد.

اگر کار از همان ابتدا، سخت و
سنگین باشد، دیگر نمی‌توان آن
را ادامه داد. پس چه بهتر که کار را
سبک، اما پیوسته انجام دهیم.

رهرو آن نیست که گه تند و گهی خسته رود
رهرو آن است که آهسته و پیوسته رود

کتابنامہ

۱. حسن بن ابی الحسن الدیلمی، أعلام الدین، قم: مؤسسة آل البيت، ۱۴۰۸ق.
۲. محمد باقر المجلسی، بحار الانوار، بیروت: الوفاء، ۱۴۰۴ق.
۳. حسن بن شعبة الحرانی، تحف العقول، قم: جامعه مدرسین، ۱۴۰۴ق.
۴. علی بن محمد اللیثی الواسطی، عیون الحکم و المواعظ، قم: دار الحدیث، ۱۳۷۶ش.
۵. عبدالواحد بن محمد الآمدی، غرر الحکم، قم: دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۶۶ش.
۶. محمد بن یعقوب الكلینی، کافی، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۵ش.
۷. محمد بن علی الصدوق، کتاب من لا یحضره الفقیه، قم: جامعه مدرسین، ۱۴۱۳ق.
۸. ابو الفتح الکرآجکی، کنز الفوائد، قم: دار الذخائر، ۱۴۱۰ق.
۹. حسین النوری، مستدرک الوسائل، قم: آل البيت، ۱۴۰۸ق.
۱۰. محمد بن حسین الرضی، نهج البلاغه، قم: دار الهجرة، بی تا.
۱۱. محمد بن حسن الحر العاملی، وسائل الشیعه، قم: آل البيت، ۱۴۰۹ق.